

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Posilnenie práv obetí v EÚ“

[KOM(2011) 274 v konečnom znení]

a na tému „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov“

[KOM(2011) 275 v konečnom znení – 2011/0129 (COD)]

(2012/C 43/09)

Spravodajkyňa: **Kathleen WALKER-SHAW**

Rada sa 18. mája 2011 rozhodla podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Posilnenie práv obetí v EÚ“

KOM(2011) 274 v konečnom znení

a

„Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov“

KOM(2011) 275 v konečnom znení.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 8. novembra 2011.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 476. plenárnom zasadnutí 7. a 8. decembra 2011 (schôdza zo 7. decembra 2011) prijal 142 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 4 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 EHSV vyzýva Komisiu, aby posúdila vplyv krízy na obeť trestných činov v rámci podrobnej štúdie a predložila návrhy opatrení na základe týchto zistení.

1.2 EHSV vyjadruje obavy, pokiaľ ide o úroveň dôvery obetí v justičný systém, a uznáva, že je potrebné dať väčšie práva obetiam, najmä obetiam opakovaných trestných činov, a vytvoriť tak občiansku dôveru a prelomiť začarovaný kruh viktimizácie. Vyzýva Komisiu, aby posúdila možnosť zaviesť sprievodné opatrenia a financovanie na podporu tejto oblasti.

1.3 EHSV navrhuje, aby Komisia zmenila a doplnila definíciu pojmu „obeť“ tak, aby posilnila práva a uznanie rodiny alebo zástupcu obeť.

1.4 EHSV vyzýva Komisiu, aby vykonala dôkladnú analýzu týkajúcu sa ochrany obetí, ktoré utrpeli ujmu trestnou činnosťou spôsobenou počas práce a aby navrhla sprievodné opatrenia, ktoré by podporovali minimálne normy a uznanie v EÚ, a to vo verejnom i súkromnom sektore.

1.5 EHSV odporúča, aby Komisia uskutočnila hĺbkovú analýzu týkajúcu sa obetí dopravných priestupkov a navrhla opatrenia na zabezpečenie spravodlivosti, podpory a odškodnenia.

1.6 EHSV navrhuje, aby Komisia zapracovala do návrhov účinnejšie opatrenia na zabránenie priamej a nepriamej diskriminácii obetí.

1.7 EHSV žiada výraznú zmenu kultúry, pokiaľ ide o akceptovanie úlohy obetí, a chce, aby tento krok bol podporený odbornou prípravou špecializovaných pracovníkov a pracovníkov v teréne na všetkých úrovniach právneho systému a iných príslušných úradov, pričom sa musí dodržať zásada subsidiarity. To by malo zahŕňať aj postoj médií voči obetiam všeobecne a predchádzanie politicky motivovanému využívaniu obetí.

1.8 EHSV uznáva, že niektoré obeť sú mimoriadne zraniteľné a vyžadujú si osobitné zaobchádzanie, avšak domnieva sa, že namiesto vyčleňovania tzv. „zraniteľných obetí“, čo by mohlo vytvoriť akúsi hierarchiu obetí, by mala Komisia navrhnúť, aby mali všetky obeť trestných činov prístup k osobitným opatreniam na základe individuálneho posúdenia, v súlade

s vnútroštátnymi postupmi, ktoré stanovujú stupeň zraniteľnosti podľa osobných charakteristík, povahy trestného činu a vzťahu k podozrivému.

1.9 EHSV žiada sprievodné opatrenia, ktoré by posilnili a sformalizovali sieť na podporu obetí po celej EÚ, a navrhuje, aby táto sieť bola sústavne financovaná z rozpočtu EÚ. EHSV tiež odporúča, aby sa rozšírila úloha služieb podpory pre obeť trestných činov a ich rodiny po návrate do vlasti, v prípadoch, keď sa príslušný čin odohral v zahraničí. EHSV sa tiež domnieva, že služby na podporu obetí by mali byť pružnejšie a schopné nasmerovať prostriedky na regionálnej úrovni tam, kde sú najviac potrebné.

1.10 EHSV uznáva posilnenú úlohu občianskej spoločnosti pri vytváraní praktických opatrení na podporu obetí trestných činov, a nabáda Komisiu, aby navrhla sprievodné opatrenia a potrebné financovanie.

1.11 EHSV nabáda Komisiu, aby v rámci nadchádzajúceho preskúmania vykonala rozsiahle a potrebné úpravy pokiaľ ide o ustanovenia o odškodnení obetí, vrátane zohľadnenia možného vytvorenia systému odškodnenia obetí trestných činov na úrovni EÚ. EHSV by chcel, aby Komisia členským štátom zdôraznila, že smernica stanovuje minimálne normy a základné práva, čo znamená, že vnútroštátna legislatíva môže poskytovať aj vyššiu úroveň ochrany.

1.12 EHSV víta návrh týkajúci sa restoratívnej spravodlivosti a vyzýva Komisiu, aby finančne podporila pilotný projekt na vytvorenie noriem a odbornej prípravy v restoratívnej spravodlivosti v celej EÚ.

1.13 EHSV vyzýva Európsku komisiu, aby vypracovala spoločné postupy, ktoré by jasne definovali a vymedzovali časový rámec⁽¹⁾ na prepravu a repatriáciu pozostatkov cezhraničných obetí a ktoré by boli nadradené národným a regionálnym predpisom.

2. Úvod

2.1 Balík návrhov, ktorý Európska komisia predložila 18. mája 2011, rozširuje opatrenia týkajúce sa práv obetí, ktoré boli doteraz prijaté na úrovni v EÚ. Návrhy majú za cieľ stanoviť konkrétne a jasné práva obetí trestných činov a zabezpečiť uznávanie, úctu, ochranu, podporu a prístup k spravodlivosti bez ohľadu na to, odkiaľ v EÚ pochádzajú alebo kde žijú.

⁽¹⁾ Navrhuje 28 dní, čo by bol dostatočný čas na forenzné preskúmanie DNA dvoma patológmi, vrátane vypracovania nezávislej správy na žiadosť konzulátu krajiny zosnulého.

2.2 EHSV uznáva, že Lisabonská zmluva teraz poskytuje EÚ jasný právny základ na to, aby stanovila minimálne normy, pokiaľ ide o práva a ochranu obetí trestných činov. Návrhy sú založené na Štokholmskom programe⁽²⁾ a jeho akčnom pláne⁽³⁾, a sú v súlade s plánom z Budapešti⁽⁴⁾.

2.3 EHSV víta skutočnosť, že poľské predsedníctvo si za jednu z priorít stanovilo posilnenie bezpečnosti v EÚ, ako aj úsilie predsedníctva dosiahnuť v Rade pokrok pri príprave balíka opatrení týkajúcich sa obetí.

2.4 EHSV v tejto oblasti vykonal množstvo práce, okrem iného vypracoval stanoviská o odškodnení obetí trestných činov⁽⁵⁾, obchodovaní s ľuďmi⁽⁶⁾, sexuálnom vykorisťovaní zneužívaní detí a detskej pornografii⁽⁷⁾, právach dieťaťa⁽⁸⁾, politike EÚ v oblasti boja proti terorizmu⁽⁹⁾, o digitálnom začlenení⁽¹⁰⁾ a počítačovej kriminalite⁽¹¹⁾.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 EHSV zdôrazňuje, že členské štáty nemôžu ignorovať vplyv hospodárskej a finančnej krízy na túto oblasť, a musia pochopiť dynamiku trestných činov v tejto súvislosti. Prísne úsporné opatrenia v mnohých členských štátoch znamenajú znižovanie služieb polície, v oblasti zdravotnej a sociálnej starostlivosti, spoločenských organizácií a finančných prostriedkov na služby spojené s podporou obetí, ako aj prostriedkov pre iné mimovládne organizácie. Okrem toho sa prehľbujú už existujúce rozdiely, a neustále narastajúca miera chudoby a nezamestnanosti pravdepodobne podnieti vznik sociálnych problémov, a môže byť dokonca katalyzátorom trestných činov.

3.2 Údaje o počte obetí trestných činov v EÚ sú alarmujúce. Každý rok sa ľudia stávajú priamymi obeťami viac ako 75 miliónov trestných činov. Neprijateľná je skutočnosť, že väčšina trestných činov padne za obeť stále to isté malé percento ľudí, ktorí sa obeťami trestných činov stávajú opakovane. Obvykle žijú obeť v oblastiach s vysokým výskytom kriminality, v oblastiach, kde prevládajú obavy z trestných činov, a kde je nízky pomer oznámených trestných činov. Približne 90 % trestných činov spáchaných v týchto oblastiach sa nikdy neoznami.

3.3 Zlepšenie podpory pre obeť trestných činov v celej EÚ je základným prvkom ďalšieho rozvoja oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre občanov EÚ. Je to nevyhnutné aj vzhľadom na neustále rastúci počet osôb cestujúcich do zahraničia a žijúcich a pracujúcich v zahraničí, pričom je pravdepodobné, že tento trend bude pokračovať.

⁽²⁾ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/111877.pdf.

⁽³⁾ KOM(2010) 171 v konečnom znení.

⁽⁴⁾ Prijatý Radou ministrov 10. júna 2011.

⁽⁵⁾ Ú. v. EÚ C 95, 23.4.2003, s. 40 – 44.

⁽⁶⁾ Ú. v. EÚ C 51, 17.2.2011, s. 50 – 54.

⁽⁷⁾ Ú. v. EÚ C 325, 30.12.2006, s. 60 – 64; Ú. v. EÚ C 317, 23.12.2009, s. 43 – 48 a Ú. v. EÚ C 48, 15.2.2011, s. 138 – 144.

⁽⁸⁾ Ú. v. EÚ C 325, 30.12.2006, s. 65 – 70.

⁽⁹⁾ Ú. v. EÚ C 218, 23.7.2011, s. 91.

⁽¹⁰⁾ Ú. v. EÚ C 318, 29.10.2011, s. 9 – 18.

⁽¹¹⁾ Ú. v. EÚ C 97, 28.4.2007, s. 21 – 26.

3.4 EHSV víta skutočnosť, že návrhy umožňujú občanom, ktorí sa stali obeťou trestného činu počas pobytu v inom členskom štáte, nahlásiť tento trestný čin v členskom štáte, kde majú trvalý pobyt. Toto je obzvlášť dôležité v prípade závažných zranení alebo nehôd, alebo pre rodiny, v prípade úmrtia.

3.5 EHSV podporuje horizontálny prístup smernice, ktorý pokrýva práva všetkých obetí.

3.6 Dôležité je, že návrhy zohľadňujú aj utrpenie a problémy rodín obetí, ako aj obetí samotných, je však potrebné zabezpečiť ich konzistentnejšie zohľadnenie v celom návrhu.

3.7 Takéto udalosti majú obvykle vážne fyzické, emocionálne a finančné dôsledky a vyžadujú si podporu obetí aj ich rodín, ktoré sú ich hlavnou oporou, pri vybavovaní úradných záležitostí, zdravotnej starostlivosti, či v administratívnom labyrinte a pri úsilí stíhať podozrivých a dožadovať sa spravodlivosti a odškodnenia.

3.8 EHSV sa domnieva, že treba zohľadniť aj dodatočnú záťaž a stres, ktorým musia obeť a ich rodinní príslušníci čeliť v cezhraničných situáciách, keďže vznikajú aj problémy súvisiace s rôznymi jazykmi, postupmi a kultúrami, ktoré sú im neznáme a ktoré sa im môžu zdať neprekonateľné.

3.9 Vo všeobecnosti 50 % všetkých obetí neoznámia trestný čin „príslušnému orgánu“. Môže to mať množstvo dôvodov, vrátane toho, že obeť nechápu systém oznamovania trestných činov alebo podávania trestných oznámení alebo neveria, že im úrady poskytnú pomoc, ochranu a podporu, ktorú potrebujú, aby sa mohli dovolať spravodlivosti a odškodnenia. EHSV by chcel, aby sa tieto návrhy premietli aj do reálnych opatrení, ktoré by dokázali odstrániť nedostatok dôvery obetí v právny systém.

3.10 Štúdie potvrdzujú⁽¹²⁾, že doterajšie opatrenia nedokázali vyriešiť mnohé praktické a technické problémy, s ktorými sa obeť a ich rodinní príslušníci stretávajú práve vtedy, keď sú najzraniteľnejší a potrebujú pomoc.

3.11 Tieto opatrenia sú však významným krokom, ktorý pomôže zabezpečiť, že obeť a ich rodinní príslušníci budú na prvom mieste, že sa budú zohľadňovať ich potreby, bude sa s nimi zaobchádzať s úctou a rešpektom, a že dostanú všetku ochranu, podporu a prístup k spravodlivosti. Práve v situácii, keď sú zraniteľní, by nemali mať pocit, že sú sami.

(12) KOM(2011) 274 v konečnom znení a SEK(2011) 580.

4. Konkrétne pripomienky

4.1 V súčasnosti panuje v EÚ značný nesúlad medzi intenzitou a účinnosťou predpisov a preto bude nevyhnutné urobiť radikálnu zmenu, aby sa zabezpečili prijateľné normy podpory, ochrany a práv, na ktoré sa občania EÚ budú môcť spoľahnúť, či už vo svojej krajine alebo v inom členskom štáte. Je neprijateľné, aby úroveň podpory poskytnutá obeť bola vecou náhody podľa toho, kde v EÚ sa osoba stane obeťou.

4.2 EHSV uznáva, že jeho členovia majú jedinečné postavenie, vďaka ktorému môžu prispieť k účinnému uplatňovaniu týchto návrhov, a v súvislosti so sprievodnými opatreniami uvádzanými v oznámení vyzýva Komisiu, aby pokračovala v spolupráci s EHSV pri motivovaní organizácií vysielajúcich členov EHSV rozvíjať vo vhodných prípadoch funkčné štruktúry, politiku a postupy, ktorými sa zabezpečí systematickejšia a účinnejšia podpora obetí trestných činov a ich rodinných príslušníkov.

4.3 Uznávanie a ochrana

4.3.1 Vymedzenie pojmu „obeť“ sa v smernici obmedzuje na „rodinných príslušníkov osoby, ktorej smrť bola spôsobená trestným činom“. EHSV je presvedčený, že toto vymedzenie je príliš úzke a opomína skutočnosť, že mnohé obeť, ktoré prežijú, sú tak vážne zranené, že potrebujú do veľkej miery pomôcť s uplatňovaním svojich práv pri podávaní trestného oznámenia alebo pri domáhaní sa spravodlivosti a odškodnenia v súdnom konaní, čoho sa teda musia ujať rodinní príslušníci alebo iné osoby poskytujúce pomoc obeť. Aj oni musia byť uznaní. EHSV navrhuje zmeniť znenie smernice KOM(2011) 275 tak, že sa do článku 2 (Vymedzenie pojmov), písm. a) vloží zarážka iii) s takýmto znením: „uznanú osobu poskytujúcu pomoc obeť, či už rodinného príslušníka alebo zamestnanca obeť, ktorá potrebuje do veľkej miery pomôcť s uplatňovaním svojich práv pred trestným činom alebo po ňom;“.

4.3.2 Napriek úsiliu dosiahnuť súlad s predpismi o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci má EHSV obavy z toho, že návrhy nehovorí o problematike ochrany obetí trestnej činnosti, ktorej obeťami sa stali pri práci, vrátane pracovníkov cestnej a inej dopravy. Členské štáty rozličným spôsobom posudzujú, ktoré porušenie pracovných práv a ochrany na pracovisku sa považuje za trestný čin, čo by mohlo ohroziť zaručenie minimálnych noriem v celej EÚ. Tento problém sa týka aj vyslaných pracovníkov. EHSV preto vyzýva Komisiu, aby urobila podrobnú analýzu tejto problematiky a prijala sprievodné opatrenia na podporu minimálnych práv obetí trestnej činnosti, ktorej obeťami sa stali pri práci, pričom by tieto práva platili vo verejnom aj v súkromnom sektore.

4.3.3 EHSV sa obáva, že obmedzenie pojmu „obeť“ na „fyzickú osobu“ by mohlo vylúčiť organizácie alebo podniky, ktoré sa stanú obeťou trestnej činnosti, z uplatňovania svojich práv podľa tejto smernice. EHSV navrhuje, aby Komisia vykonala štúdiu, ktorou by sa zhodnotila potreba určitých opatrení v tejto oblasti, hlavne pokiaľ ide o malé a stredné podniky s cieľom zlepšiť ich ochranu pred sériovou viktimizáciou.

4.3.4 EHSV je presvedčený, že Komisia primerane nevyriešila hlavný problém priamej a nepriamej diskriminácie obetí, vrátane kultúrnej diskriminácie a navrhuje, aby na riešenie tohto problému zapracovala do návrhov účinnejšie zabezpečovacie ustanovenia. K dvojakej viktimizácii a diskriminácii môže dôjsť tam, kde sú obeť zneužívané z dôvodu svojej rasy, náboženstva, viery, sexuálnej orientácie, zdravotného postihnutia, pohlavia alebo sociálneho pôvodu, čo je hlavnou príčinou mimoriadne vysokého počtu prípadov neohlásených trestných činov. Obete sa môžu stretávať aj s diskrimináciou v podobe neprijateľného zaobchádzania zo strany úradov a súdnicstva tým, že sa obetiam neverí, alebo sa s nimi nezaobchádza dôstojne, ohľaduplne a s pochopením.

4.3.5 EHSV žiada významné zmeny kultúry, aby sa uznala úloha obeť v súdnicstve. Dôležitým prvým krokom je zabezpečiť zodpovedajúce vyškolenie odborného a výkonného personálu pri dodržaní zásady subsidiarity. EHSV odporúča, aby sa Komisia zamerala na programy financovania, ktorými by sa dosiahla táto zmena kultúry v najvýznamnejších orgánoch.

4.3.6 V návrhoch má ústredný význam ochrana obeť trestných činov. Osobitne dôležité je to vtedy, keď sa obeť a jej rodinní príslušníci nachádzajú v blízkosti obvineného alebo v tej istej budove, ako obvinený, či už ide o nemocnicu, budovu súdu alebo policajný úrad. Treba prijať štandardné postupy (nielen ich postupne zavádzať, ako to vyplýva z návrhov), ktoré zamedzia kontaktu obeť a jej rodinných príslušníkov s podozrivými tým, že budú umiestnení v oddelených miestnostiach a budú používať oddelené zariadenia.

4.3.7 Dôležité je tiež zabrániť tomu, aby sa ľudia stávali potenciálnymi obeťami. EHSV vyzýva Komisiu, aby podporila sledovanie vzniku nových foriem viktimizácie napríklad počítačovou kriminalitou a vyhodnotila, ktoré opatrenia sú nevyhnutné na ochranu a podporu obeť. Rozhodujúcim predpokladom zníženia počtu obeť je príprava programov, ktoré budú vychádzať z úspechov programov ako je Daphne a zvyšovať povedomie o možných rizikách, a preventívna činnosť, ak dôjde k ohrozeniu.

4.3.8 Štatistiky ukazujú, že keď sa niekto stane obeťou, stane sa oveľa zraniteľnejší voči ďalšej viktimizácii. Mnohé obeť trpia celoživotnou viktimizáciou, ak boli zneužívané v detstve, či už v rodine alebo ako chovanci v inštitúciách financovaných štátom alebo v iných inštitúciách. Pre mnohé z nich je ťažké hovoriť o svojej situácii a podniknúť kroky k ohláseniu viktimizácie. EHSV by si želal sprievodné opatrenia a ciele financovanie z prostriedkov EÚ, ktorým by sa posilnilo postavenie obeť a svedkov viktimizácie, čo by prerušilo sériovú viktimizáciu a rozvíjalo občiansku dôveru, hlavne v spoločnostiach s vysokou kriminalitou.

4.3.9 EHSV síce uznáva, že niektoré obeť, napríklad deti a ľudia so zdravotným postihnutím, sú mimoriadne zraniteľné a vyžadujú si osobitné zaobchádzanie, obáva sa však, že určením niektorých „zraniteľných obeť“ môže Komisia nabádať na vytvorenie určitej hierarchie obeť, čo by mohlo spôsobiť diskrimináciu iných obeť. Všetky obeť sú zraniteľné a EHSV je presvedčený, že vhodnejší by mohol byť návrh, aby pre všetky obeť trestných činov boli dostupné zvláštne opatrenia na základe individuálneho posúdenia v súlade s postupmi členského štátu, ktorým by sa posúdila ich zraniteľnosť vzhľadom na ich osobné charakteristiky, povahu trestného činu a vzťah k podozrivej osobe. Nevyhnutné sú metodiky, ktoré rozpoznávajú a chápu sociálne prostredie a životné podmienky obeť a reagujú na ne podporou obeť. EHSV odporúča, aby sa v dokumente KOM(2011) 275 článok 18 zmenil tak, že sa vypustia odseky 1, 2 a 5, a aby sa zodpovedajúco upravili odkazy a ostatné znenie dokumentu, vrátane vypustenia slov „všetkých ostatných“ v prvom riadku bodu 3.

4.3.10 EHSV víta návrh nariadenia o vzájomnom uznávaní ochranných opatrení v občianskych veciach a uznáva, že ide o nevyhnutný doplňujúci právny predpis k návrhu smernice CSL 00002/2010 o európskom ochrannom príkaze (v trestných veciach). EHSV konštatuje, že Rada ministrov a Európsky parlament dospeli pri tomto návrhu k dohode. EHSV je presvedčený, že využitie a formát obidvoch opatrení treba čo najviac znorlizovať, aby sa uľahčilo ich uplatňovanie. Treba zaviesť pravidlá, ktorými sa zabezpečí účinné vynucovanie ochranných príkazov.

4.3.11 EHSV uznáva kladnú úlohu, ktorú môžu médiá zohrávať vo vzťahu k podpore práv obeť a uznávaniu obeť, a želal by si, aby návrhy obsahovali ustanovenia, ktoré by zabezpečili rovnováhu medzi uznaním tejto kladnej úlohy a ochranou súkromia obeť a ich rodinných príslušníkov počas súdneho konania, a tiež ochranu pred dotieravou a nevítanou pozornosťou médií, vrátane politicky motivovanej viktimizácie médiami. Vyobrazenia, fotografie a osobné podrobnosti sa príliš často zverejňujú bez súhlasu, čo je neprijateľné prenikanie do súkromia a rodinného života. Rozhodujúce je zaručiť obetiam rešpekt, integritu a ľudské práva v čase, keď sú najzraniteľnejšie. V takých prípadoch by príslušné médiá mali byť povinné napraviť porušenie pravidiel tým, že ho uznajú rovnako očividne, ako prezentovali samotnú viktimizáciu.

4.3.12 EHSV by si takisto prial, aby sa v návrhoch odkazovalo na požiadavku voči verejným inštitúciám a predovšetkým voči polícii, aby aj ony chránili obeť a ich rodinných príslušníkov. Treba tomu venovať pozornosť, keďže polícia je najväčším poskytovateľom informácií médiám. V Spojenom kráľovstve nedávno vyvolalo škandál odpočúvanie telefónov obeť a ich rodinných príslušníkov. EÚ musí zabezpečiť väčšiu ochranu obeť a ich rodinných príslušníkov v tejto oblasti, tak doma, ako aj v zahraničí.

4.4 Právo na informácie, porozumenie, tlmočenie a preklad

4.4.1 EHSV víta, že návrhy dávajú obetiam jasné a rozsiahle práva na včasné a relevantné informácie o prípade a právo na priebežné oboznamovanie s vývojom ich prípadu. Veľmi často dochádza k strate drahocenného času, informácií a dôkazov hlavne v prípadoch, keď nie je od začiatku zrejmé, či ide o trestný čin, napr. pri nezvestných osobách, utopeniach, pádoch alebo neobjasnených úmrtiach. Príbehy môžu byť väčšie pri cezhraničných prípadoch, osobitne ak niet svedkov trestného činu. Toto by nemalo spôsobovať omeškania pri spúšťaní opatrení na podporu a ochranu obetí. Vyšetrowanie s využitím Eurojustu alebo zmluvy o vzájomnej právnej pomoci je obmedzené, keďže zmluva sa vzťahuje iba na trestné činy. EHSV by privítal sprievodné opatrenia, ktorými by sa našiel spôsob ako odstrániť prekážky pri podnetoch na vyšetrowanie alebo vypočúvanie.

4.4.2 Je dôležité vedieť, kde získať informácie a ako nahlásiť ohrozenie alebo udalosť, pričom pri cezhraničných situáciách by takéto informácie mali byť ľahšie dostupné od príslušných orgánov, napríklad polície, konzulárnych úradov a veľvyslanectiev, nemocníc a miestnych úradov, a z ich internetových stránok. Tieto informácie by mali byť zaradené medzi cestovné dokumenty cestovných kancelárií resp. leteckých spoločností s duplikátom, pri ktorom môže cestujúci odtrhnúť kópiu, ktorú nechá blízky príbuzný alebo priateľom.

4.4.3 V súčasnosti nie je dostatočná koordinácia a spolupráca medzi príslušnými úradmi pri cezhraničných prípadoch, pri ktorých rozdiely v zákonoch a kultúre často spôsobujú prekážky alebo nechotu orgánov podeliť sa o informácie a spolupracovať. EHSV by privítal ďalšiu spoluprácu ministerstiev zahraničných vecí a spravodlivosti v EÚ pri príprave Memoranda o porozumení vo veci výmeny informácií medzi orgánmi polície prostredníctvom konzulárnych úradov a odpovedí na legitímne otázky obete alebo jej rodinných príslušníkov týkajúce sa vyšetrowania. Mal by sem patriť aj záväzok príslušných orgánov poskytovať kontaktné údaje vyšetrujúceho orgánu resp. vyšetrowateľa vymenovanému kolegovi v inej jurisdikcii, ktorý by sa mohol spojiť s obeťou a jej rodinnými príslušníkmi a poskytnúť im informácie, pričom by sa prípadne zabezpečila ochrana pred únikom týchto informácií.

4.4.4 V mnohých krajinách nie je v policajnom zbore alebo v sústave vyšetrowacích úradníkov so súdnou právomocou systém kontaktných miest pre styk s rodinami a vyžaduje sa, aby si rodinní príslušníci pred podávaním informácií najali právneho zástupcu, čo môže byť nákladné a nad finančné možnosti mnohých rodín. EHSV odporúča, aby Komisia zvažila sprievodné opatrenia na vytvorenie modelov osvedčených postupov v tejto oblasti, ktoré by sa jednotnejšie využívali v celej EÚ.

4.4.5 Od členských štátov by sa malo žiadať rozsiahle a pravidelné zverejňovanie informácií o právach obetí a o tom, kde môžu získať pomoc. Okrem toho by sa kvôli

minimalizácii nákladov mala od nich žiadať spolupráca na úrovni EÚ na viacjazyčnom poskytovaní takýchto informácií.

4.4.6 Právo dorozumieť sa je rozhodujúcim predpokladom výkonu spravodlivosti. EHSV navrhuje, aby členské štáty vyhodnotili komunikačné potreby obetí a ich rodinných príslušníkov, ktorí sa zúčastňujú trestného konania, aby sa im zaručila podpora, ktorú potrebujú na dorozumievanie.

4.4.7 Rozsiahly nárok na tlmočenie a preklady zdarma pri trestnom konaní patrí medzi základné ľudské práva a má kritický význam pre obeť a ich rodinných príslušníkov pri cezhraničných prípadoch. EHSV víta skutočnosť, že tieto práva sa teraz rozširujú aj na obeť. Obavy z nákladov na tieto služby by sa nemali preháňať, keďže mnohé členské štáty týmto žiadosťami obetí už vyhovujú.

4.4.8 EHSV víta ubezpečenie, že obeť a ich rodinní príslušníci majú právo vzniesť námietku proti rozhodnutiu, že také služby nie sú potrebné, a právo podať sťažnosť, ak kvalita tlmočenia nie je dostatočná na to, aby mohli uplatniť svoje práva v konaní. V zmysle požiadavky zakotvenej v smernici 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní EHSV podporuje zriadenie národného zoznamu kvalifikovaných tlmočníkov a prekladateľov na evidovanie takejto uznanej skupiny osôb, ktorých služby môžu využívať právni zástupcovia a príslušné orgány. EHSV sa obáva, že niektoré členské štáty majú zoznamy, ale že zmluvy na takéto služby uzatvárajú s agentúrami, a teda obchádzajú zoznamy, čo je v rozpore s duchom smernice, a žela si, aby sa s takýmito praktikami prestalo.

4.5 Prístup k službám podpory obetiam

4.5.1 Návrhy stanovujú minimálne služby, ktoré majú byť poskytované v celej EÚ s cieľom zabezpečiť, aby obeť trestných činov a ich rodiny vedeli, že môžu v prípade potreby očakávať včasnú a účinnú pomoc bez ohľadu na to, kde v EÚ sa nachádzajú. Je nevyhnutné, aby boli tieto služby bezplatné, dôverné a vykonávané odborným personálom, či už ide o súkromné alebo verejné služby.

4.5.2 EHSV znepokojuje, že súčasná úroveň a kvalita služieb na podporu obetí sa v jednotlivých členských štátoch značne líši a vo všeobecnosti tieto služby nie sú financované v takej miere ako služby pre osoby obvinené alebo podozrivé z trestného činu. EHSV vyzýva, aby sa opatrenia doplnili, s cieľom posilniť a sformalizovať normy, kvalitu a geografické pokrytie organizácií na podporu obetí v EÚ a s cieľom zabezpečiť ich bezpečné a stále financovanie prostredníctvom opatrení v rozpočte EÚ. Pomôže to dosiahnuť úspory z rozsahu vďaka uplatňovaniu spoločných on-line školiacich programov, používaniu spoločných informačných a komunikačných štruktúr a vzájomnej výmene osvedčených postupov. Podporí to tiež štruktúrovanejšie monitorovanie obetí, realizáciu a posilnenie balíka legislatívnych opatrení a jeho účinnosť.

4.5.3 Právo na služby podpory obetiam je kľúčové pre zabezpečenie ich zotavenia a účinného prístupu k spravodlivosti. Hoci v mnohých členských štátoch sa výrazne prejavuje finančná a hospodárska kríza, nemôžu sa zriecť povinností v tejto oblasti. Musia zvážiť náklady na poskytovanie týchto služieb a náklady, ktoré by znamenalo ich neposkytovanie, t. j. ekonomické a sociálne náklady obetí a ich rodinných príslušníkov, ktorým by dlho trvalo, kým by sa zotavili, prípadne by sa nezotavili vôbec. Niektoré krajiny financujú národné opatrenia na podporu obetí prostredníctvom zvýšených pokút za trestné činy. EHSV navrhuje, aby Komisia financovala štúdiu o efektívnosti týchto systémov, aby sa mohli prípadne uplatňovať v širšom meradle.

4.5.4 EHSV uznáva, že počet obetí trestných činov sa v jednotlivých členských štátoch a regiónoch líši. Zvýšený počet obyvateľov v hlavnom dovolenkovom období spojený s agresiou podnietenou alkoholom môže vytvárať ďalšie tlaky. EHSV sa domnieva, že podpora by mala byť dostatočne flexibilná a dostupná aj v regiónoch. Vyzýva preto Komisiu a členské štáty, aby zvážili usmerňovanie zdrojov a podporné opatrenia s cieľom zlepšiť komunikáciu a služby na najviac exponovaných miestach. Táto otázka je mimoriadne dôležitá v oblastiach, kde riziko alebo hrozba spáchania trestného činu vyplýva z nepomeru medzi páchatelov a/alebo obeťami pochádzajúcimi z iného regiónu alebo inej krajiny.

4.5.5 Právne záväzky odkázať obeť na služby na podporu obetí a následne zabezpečiť poskytovanie týchto služieb predstavujú kľúčový bod. V EÚ je za sprostredkovanie týchto služieb vo všeobecnosti zodpovedná polícia. V súčasnosti však drvivá väčšina⁽¹³⁾ obetí nie sú sprostredkované vhodnými službami. Predstavuje to najväčšiu prekážku pre poskytovanie podpory obetiam v Európe.

4.5.6 Ďalšie príslušné orgány, ktoré prichádzajú do kontaktu s obeťami by tiež mali byť zodpovedné, v prípade potreby, za sprostredkovanie služieb podpory, vrátane nemocníc, veľvyslanectiev a konzulátov, škôl a služieb bývania. Treba pripomenúť, že by to nepredstavovalo ťažkosti ani pokiaľ ide o ochranu osobných údajov.

4.5.7 Súčasné služby podpory obetiam nie vždy pomáhajú po návrate do vlasti obetiam a ich rodinným príslušníkom pokiaľ ide o prípady, ktoré sa udiali v zahraničí. Tento nedostatok by sa mal riešiť. Obete môžu potrebovať dlhý čas na zotavenie a môžu mať pretrvávajúce zdravotné problémy, právne a administratívne ťažkosti po návrate domov. EHSV vyzýva, aby sa pôsobnosť služieb podpory rozšírila aj na túto oblasť.

4.5.8 EHSV by uvítal finančné opatrenia EÚ na financovanie a podporu spolupráce a budovania kapacít medzi službami

podpory obetiam, políciou a súdnymi orgánmi, nemocnicami, odbormi, mimovládnyimi organizáciami a podnikmi, s cieľom rozvíjať zapojenie občianskej spoločnosti do zlepšovania podpory obetiam trestných činov a podporovať osvedčené postupy a praktické opatrenia na zlepšovanie podpory obetiam. Dobrovoľníci, ktorým je trestnou činnosťou spôsobená ujma počas poskytovania podpory a služieb by sa tiež mali považovať za obeť trestných činov.

4.5.9 Hoci EHSV potvrdzuje, že súdnictvo a iné príslušné verejné orgány zohrávajú hlavnú úlohu pri ochrane a podpore obetí, domnieva sa, že pre podniky a organizácie v príslušných odvetviach (cestovné kancelárie, poisťovne, letecké spoločnosti, hotely, banky, mobilní a iné telefónni operátori, požičovne áut, taxislužby, odbory a sociálne mimovládne organizácie) existuje v rámci konštruktívnej spolupráce priestor na rozvoj pozitívnych a praktických stratégií a štruktúr na podporu obetiam a ich rodín v čase krízy. Tieto iniciatívy by nemali byť považované za záťaž, ale skôr za príležitosť na rozvoj pozitívnej politiky sociálnej zodpovednosti.

4.5.10 EHSV navrhuje, aby Komisia vykonala štúdiu o odvetví poisťovníctva v EÚ, aby zhodnotila, krytie, ochranu a kompenzačné opatrenia pre obeť trestných činov a nehôd s cieľom podporiť osvedčené postupy pri poskytovaní spravodlivej a primeranej právnej a administratívnej podpory, odškodnenia, a tiež zhodnotila náklady, aby sa obeť a ich rodiny mohli zúčastniť trestného konania. Jasnosť pojmov a výnimky z krytia by sa mali zhodnotiť vzhľadom na rozličnú úroveň gramotnosti, vzdelania a možné zdravotné postihnutie klientov. Klausuly týkajúce sa poistenia počas dovolenky, kedy je krytie úplne alebo čiastočne zrušené, ak poistená osoba požívala alkoholické nápoje alebo pod ich vplyvom prispela k nehode by mali byť jasne uvedené, poisťovne by však zároveň mali byť podnecované uplatňovať v tejto oblasti vyvážený postoj, vzhľadom na to, že mnohí ľudia počas dovolenky požívajú alkohol v rozumnej miere, a zvážiť uplatňovanie zavedených opatrení pre testovanie alkoholu ako napríklad pre jazdu pod vplyvom alkoholu. Členské štáty majú naďalej povinnosť poskytnúť odškodnenie podľa smernice EÚ týkajúcej sa odškodňovania obetí trestných činov. Toto však nezbavuje poisťovne ich primárnej zodpovednosti.

4.5.11 EHSV sa domnieva, že by sa mala vytvoriť monitorovacia skupina na úrovni EÚ, ktorá by zahŕňala obeť a ich rodiny, skupiny na podporu obetí a príslušné mimovládne organizácie, zástupcov odborov a podnikateľského sektora, čím by sa podporilo stále monitorovanie, rozvoj odborných školení a zároveň by táto skupina fungovala ako hybná sila kultúrnych výmen medzi obeťami.

4.5.12 Podpora práv obetí by tam, kde je to primerané, mala byť začlenená do politik EÚ a do legislatívnych návrhov. Pomohlo by to zabezpečiť pokrok v tejto oblasti.

⁽¹³⁾ Podľa informácií Victim Support Europe.

4.6 Spravodlivosť a odškodnenie

4.6.1 Je potrebná väčšia vyváženosť medzi právami obvineného a obeť. V súčasnosti nie sú obeť dostatočne chránené a majú málo práv. EHSV naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby prijali opatrenia na poskytnutie účinného odvolania pre obeť, ak nedostanú informácie, podporu a nebudú im poskytnuté minimálne práva a splnené ustanovenia uvedené v smernici.

4.6.2 Právo obeť byť vypočutá počas trestného konania a poskytnúť dôkazy je prvkom ľudských práv a efektívneho súdnictva. Toto právo už v niektorých členských štátoch existuje a musí existovať v celej EÚ. V tejto súvislosti by legislatíva EÚ mala zohľadňovať a silne podporovať zavedenie účinných programov na ochranu svedkov.

4.6.3 Právo obvineného musí byť dodržané, ale musia byť tiež uznané a podporované legitímne záujmy obeť a jej rodiny. Obeť by mali mať právo na rovnakú úroveň právnej a administratívnej podpory. EHSV víta uznanie práv obeť na právnu pomoc a ak majú postavenie strany v trestnom konaní, ktoré im umožňuje využívať ich práva podľa smernice. EHSV sa domnieva, že táto podpora by mala byť prístupná aj pre rodiny obeť a uznanú osobu poskytujúcu pomoc obeť, v prípade, že ide o zosnulú obeť alebo ak obeť potrebuje značnú pomoc pri uplatňovaní svojich práv, keď sa zúčastňuje na trestnom konaní, a žiada Komisiu, aby vykonala analýzu právnej pomoci a ustanoveniach o pomoci obeť a ich rodinám v EÚ, a aby informovala o možných budúcich opatreniach na rozšírenie podpory v tejto oblasti.

4.6.4 EHSV sa obáva, že v niektorých členských štátoch sa môžu vyskytnúť závažné prekážky, pokiaľ ide o repatriáciu zosnulých obeť. Rodinám obeť sa často upiera právo nechať previezť pozostatky ich blízkych a pochovať ich doma alebo musia čakať celé roky a prejsť celým radom komplikovaných právnych postupov, kým sú im pozostatky konečne vydané. To spôsobuje nevýslovné utrpenie a frustráciu, ktoré znásobujú bolesť smútiacej rodiny. EHSV odporúča, aby Európska komisia vypracovala spoločné postupy, ktoré by jasne definovali a vymedzovali časový rámec⁽¹⁴⁾ na prepravu a repatriáciu ľudských pozostatkov cezhraničných obeť a ktoré by boli nadradené národným a regionálnym predpisom.

4.6.5 EHSV víta právo náhrady výdavkov spojených s cestovaním, ubytovaním, ako aj náhrady bežných výdavkov, ktoré vzniknú obeť pri účasti na súdnom pojednávaní v postavení svedka alebo obeť. EHSV chápe, že toto ustanovenie zahŕňa rodinu obeť vraždy, ale chcel by, aby sa vzťahovalo v širšom zmysle na rodinu a osoby poskytujúce pomoc obeť, ktoré potrebujú značnú pomoc pri uplatňovaní svojich práv, a aby ho zabezpečoval štát.

4.6.6 Písomné potvrdenie o ohlásení trestného činu by malo byť základnou minimálnou normou. V súlade s rozsudkom Európskeho súdu pre ľudské práva by malo byť podanie obeť náležite vyšetrené štátom.

4.6.7 EHSV sa domnieva, že v prípade trestných činov spáchaných podozrivým v inom členskom štáte by mali existovať ustanovenia, ktoré zaručia, že postup vydávania nebude zdržiavaný domácim konaním proti tomu istému obvinenému, ak je domáce konanie menej dôležité ako proces vedený v zahraničí. Domáce konania by mali byť zrýchlené alebo odložené do skončenia konania v zahraničí.

4.6.8 EHSV sa domnieva, že v prípade rozhodnutia nezačať trestné stíhanie, by malo existovať právo nezávislého preskúmania rozhodnutia. Účinnejším právom pre obeť by bolo právo byť konzultovaný o rozhodnutiach v súvislosti s trestným stíhaním.

4.6.9 EHSV uznáva, že finančné odškodnenie nemôže odčiniť ujmu, ktorú spôsobil trestný čin a často je pre obeť veľmi dôležité uznanie a rešpekt. Obeť majú zakotvené právo na odškodnenie, ale často o svojom nároku nevedia, alebo ich odradí komplikovaný proces vymáhania. Získanie odškodnenia za škody spôsobené trestnými činmi v cezhraničných prípadoch je často nemožné, ak sa obeť alebo rodina nezúčastní právneho konania v rámci zahraničnej jurisdikcie, čo je zložité a nákladné. Treba vyvinúť väčšie úsilie, aby sa zabezpečilo, že obeť sa môžu domáhať svojich práv ľahšie a bezplatne. EHSV naliehavo vyzýva Komisiu, aby pokračovala v preskúmaní smernice týkajúcej sa odškodňovania a vykonala ďalekosiahle a nevyhnutné zmeny k lepšiemu v tejto oblasti, a zároveň zväzila prípadné zavedenie systému odškodňovania za škody spôsobené trestnými činmi na európskej úrovni.

4.6.10 V rámci vyššie uvedeného preskúmania smernice EHSV vyzýva Komisiu, aby sa osobitne venovala otázke odškodňovania obeť dopravných priestupkov. EHSV poukazuje na dobré príklady odškodňovania obeť a podpory z niektorých členských štátov. Napríklad podstatná časť sumy vyzbieranej prostredníctvom pokút za dopravné priestupky je vynaložená na podporu a odškodnenie obeť. Vzhľadom na to, že dopravné nehody sú hlavnou príčinou zdravotného postihnutia, zastupiteľské organizácie ľudí so zdravotným postihnutím by mali byť zapojené do prípravy, vykonávania a riadenia týchto systémov odškodňovania.

4.6.11 Malo by sa zväziť poskytovanie záloh na pomoc obeť a ich rodinám bezprostredne po nehode, keď sú náklady obzvlášť vysoké.

4.6.12 EHSV víta návrhy na restoratívnu spravodlivosť v smernici, ale považuje definíciu za príliš obmedzenú a chce zdôrazniť, že existujú viaceré možnosti nastolenia restoratívnej

⁽¹⁴⁾ Navrhuje 28 dní, čo by bol dostatočný čas na forenzné preskúmanie DNA dvoma patológmi, vrátane vypracovania nezávislej správy na žiadosť konzulátu krajiny zosnulého.

spravodlivosti, ktoré neznamenajú, že sa ľudia musia stretnúť. EHSV potvrdzuje, že želania a ochrana obetí a ich rodiny musia byť vo všetkých prípadoch prvoradé. Dôležité sú silné záruky. Ustanovenia na zabezpečenie, že štát uľahčí využitie primerane školených podporných služieb sú vítané. EHSV konštatuje, že v súčasnosti veľmi málo členských štátov poskytuje finančné prostriedky na restoratívnu spravodlivosť a odporúča, aby Komisia podporila pilotné projekty na rozvoj noriem a odborných školení v restoratívnej spravodlivosti s cieľom vytvoriť úspory z rozsahu a podporiť výmenu osvedčených postupov.

4.6.13 EHSV konštatuje, že v EÚ orgány činné v trestnom konaní každoročne predávajú veľké množstvo „ukradnutého majetku“, v prípade, že polícia nenájde majiteľa. Ďalším problémom sú neprimerane dlhé lehoty pri vrátení majetku ⁽¹⁵⁾. EHSV by uvítal ustanovenia o vrátení majetku posilnené o povinnosti orgánov poskytnúť konkrétne informácie

a kontaktné údaje o tom, kto je zodpovedný za majetok a zabezpečiť, že majetok bude vrátený v krátkej a stanovenej lehote.

4.7 Implementácia a presadzovanie práva

4.7.1 Neplnenie ustanovení smernice má vážne ekonomické a sociálne dôsledky nielen pre obeť a ich rodiny, ale aj pre ekonomiku členských štátov vzhľadom na dni práceneschopnosti, tlak na zdravotníctvo, sociálne a právne služby. Je preto dôležité, aby boli tieto nové opatrenia na podporu obetí a ich rodín správne vykonávané a zabezpečili lepšie a rýchlejšie zotavenie.

4.7.2 EHSV sa domnieva, že návrhy by mali zahŕňať silné opatrenia, ktoré zabezpečia dodržiavanie minimálnych noriem v EÚ. Bude si to vyžadovať opatrenia na zabezpečenie monitorovania a účinné vykonávanie, ako aj exemplárne tresty, aby sa zabránilo neplneniu ustanovení.

V Bruseli 7. decembra 2011

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Staffan NILSSON

⁽¹⁵⁾ Služby na podporu obetí v Európe často dostávajú sťažnosti od orgánov činných v trestnom konaní v súvislosti s lehotami vrátenia majetku obetiam.